

รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็น โรงเรียนสุขภาวะ*

COOPERATIVE SCHOOL DEVELOPMENT MODEL TO DEVELOP INTO SCHOOL HEALTH COOPERATIVE SCHOOL DEVELOPMENT MODEL TO DEVELOP INTO SCHOOL HEALTH

ฉัตรแก้ว คณะวาปี¹ และ กัมพล เจริญรักษ์²

Chatkaew Kanawapee¹ and Kumpol Jarernrak²

¹มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

¹Sripatum University Khon Kaen Campus, Thailand

²สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

²Maharakham Primary Educational Service Area Office 1, Thailand

Corresponding Author's Email: Chatkaew_edu@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 18 มีนาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 24 มีนาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 26 มีนาคม 2568

Received 18 March 2025; Revised 24 March 2025; Accepted 26 March 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. สร้างรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม 2. ปฏิบัติการและศึกษาผลปฏิบัติการใช้รูปแบบ และ 3. ประเมินผลการดำเนินการตามรูปแบบ การดำเนินการวิจัยมี 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การสร้างรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม มีวิธีดำเนินการ ได้แก่ ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ เอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสร้างรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษา 13 คน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและกรรมการที่ปรึกษา 12 คน

Citation:

* ฉัตรแก้ว คณะวาปี และ กัมพล เจริญรักษ์. (2568). รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุขภาวะ. วารสารสหศาสตร์การพัฒนสังคม, 3(2), 516-534.

Chatkaew Kanawapee and Kumpol Jarernrak. (2025). Cooperative School Development Model To Develop Into School Health Cooperative School Development Model To Develop Into School Health.

Journal of Interdisciplinary Social Development, 3(2), 516-534.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

ตัวแทนผู้ปกครอง 12 คน และตัวแทนนักเรียน 12 คน (ป.3-6) รวมทั้งหมด 49 คน และการประเมินรูปแบบโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 25 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ระยะที่ 2 การนำรูปแบบไปใช้ตามวงจรปฏิบัติการของเคมมิสและแม็คท์การท 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การสังเกตผล และการสะท้อนผล กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษา 13 คน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 7 คน และนักเรียน 193 คน รวมทั้งหมด 213 คน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และระยะที่ 3 การประเมินผลการดำเนินการตามรูปแบบ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 123 คน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

สรุปผลการวิจัย พบว่า 1. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุภาพะ ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ คือ (1) กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพครู (2) กลยุทธ์การสร้างศรัทธา (3) กลยุทธ์การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (4) กลยุทธ์ความเป็นหุ้นส่วน 2. ผลการดำเนินการตามกลยุทธ์การพัฒนาของรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุภาพะ จำนวน 14 โครงการ พบว่าการดำเนินโครงการจริงที่ 1 ทั้ง 14 โครงการ มีค่าเฉลี่ยผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมากในทุกโครงการ และวงจรที่ 2 มีค่าเฉลี่ยผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมากและมากที่สุด และมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นมากกว่าวงจรที่ 1 ทุกโครงการ 3. ผลการเปรียบเทียบการประเมินการดำเนินงานของโรงเรียนสุภาพะ พบว่า (1) การดำเนินงานของโรงเรียนสุภาพะด้านนักเรียนมีสุภาพะ พบว่าปีการศึกษา 2561 นักเรียนมีสุภาพะเพิ่มขึ้นกว่าปีการศึกษา 2560 ทุกตัวบ่งชี้ (2) ผลการดำเนินงานของโรงเรียนสุภาพะ 4 ด้าน พบว่า คะแนนเฉลี่ยของตัวบ่งชี้การดำเนินงานโรงเรียนสุภาพะในปีการศึกษา 2561 สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของการดำเนินงานโรงเรียนสุภาพะในปีการศึกษา 2560

คำสำคัญ: โรงเรียนสุภาพะ, การพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม

Abstract

The purposes of this research were to: 1. to create a participatory school development model, 2. to implement and examine the outcomes of applying the model, and 3. to evaluate the effectiveness of the model's implementation. The research process consists of 3 phases: Phase 1: Creating a

participatory school development model There are methods of operation, including study, analysis, synthesis, documents, concepts, theories, and research. related Creating a Participatory School Development Model The group of information providers includes 13 teachers and educational personnel, 12 basic education institution committee members and advisory committee members, and 12 parent representatives and 12 student representatives (Grade 3-6), a total of 49 people, and evaluation of the format by stakeholders. The group of information providers includes 25 stakeholders. Qualitative data analysis uses content analysis. Quantitative data analysis using ready-made programs Phase 2: Applying the format according to Kemmis and McTakgart's operating cycle in 4 steps: planning, following the plan, observing results, and reflecting results. The target group includes 13 teachers and educational personnel, 7 basic education institution committee members, and 193 students, totaling 213 people. Data analysis using the program Ready-made and Phase 3: Evaluation of the implementation of the model. The sample group included 123 stakeholders, and data analysis using ready-made programs. The research findings are as follows: 1. The participatory school development model for transforming schools into health-promoting institutions comprises four key strategies: (1) teacher capacity development, (2) building trust, (3) enhancing learning processes, and (4) fostering partnerships. 2. The implementation of the participatory school development model involved 14 projects. The results of the first implementation cycle showed that all 14 projects achieved an overall high level of success. In the second cycle, the average scores increased, reaching high levels across all projects. 3. A comparative evaluation of the health-promoting school initiatives revealed that: (1) student well-being improved significantly in the academic year 2018 compared to 2017 across all indicators, and (2) the overall performance scores of the health-promoting schools across four key areas were higher in 2018 than in 2017.

Keywords: School Health, Cooperative School Development

บทนำ

สภาวะของโรงเรียนเป็นบรรยากาศการดำเนินงานของโรงเรียนและยังถือว่าเป็นมิติทัศน์ที่สามารถอธิบายตัวแปรสำคัญในการวัดประสิทธิผลโรงเรียนได้อีกประการหนึ่ง ดังนั้น การศึกษาสุขภาพหรือสภาวะในระดับโรงเรียนจึงเป็นสภาวะการทำงานตามภารกิจที่จำเป็นของโรงเรียนในระดับสถาบัน ระดับการจัดการและระดับเทคนิค ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครู หากโรงเรียนใดมีสุขภาพองค์กรสมบูรณ์ ย่อมหมายถึงว่า โรงเรียนนั้นมีการทำงานทั้ง 3 ระดับ คือ (1) ระดับสถาบัน (2) ระดับการจัดการ และ (3) ระดับเทคนิค ประสานสัมพันธ์กันสามารถแสดงออกถึงความต้องการที่จะทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จและปราศจากสภาพแรงกดดันจากภายนอกได้เป็นอย่างดี ดังนั้นองค์กรที่มีสุขภาพดีจะเป็นตัวชี้วัดให้ทราบว่าการบริหารองค์กรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Hoy, Tarter and Kottkamp, 1991) ในการศึกษาเกี่ยวกับสุขภาพขององค์กรของ Miles (1965) ได้กล่าวว่าถ้าจะเปรียบเทียบกับองค์กรหรือโรงเรียนเป็นเสมือนร่างกายมนุษย์ สามารถที่จะพิจารณาได้จากสภาวะการปฏิบัติงานในโรงเรียนกับการทำงานของระบบต่าง ๆ ภายในร่างกายซึ่งมีระบบอยู่มากมายแต่ละอวัยวะแต่ละระบบต่างก็ทำหน้าที่ของตัวเอง หากอวัยวะหรือระบบต่าง ๆ สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ สามารถทำงานได้สอดคล้องประสานกันก็ส่งผลให้บุคคลนั้นมีความสมบูรณ์แข็งแรง สามารถดำรงชีวิตอยู่โดยปราศจากโรคภัยไข้เจ็บสามารถต้านทานต่อสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ ในทางตรงกันข้ามหากอวัยวะใดหรือระบบใดระบบหนึ่งในร่างกายไม่สามารถทำงานได้หรือเสื่อมสมรรถภาพไป กลไกการทำงานในร่างกายย่อมหยุดชะงักไม่สามารถประสานสัมพันธ์กันก่อให้เกิดการเจ็บป่วยไม่สามารถต้านทานโรคภัยไข้เจ็บได้ในที่สุด ร่างกายก็จะอยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์ เช่นเดียวกับโรงเรียนซึ่งเป็นองค์กรทางสังคมที่มีระบบภายในต่าง ๆ ทำงานตามภารกิจคล้ายๆ กับร่างกายมนุษย์ หากส่วนใดส่วนหนึ่งหรือระบบใดระบบหนึ่งทำงานได้ไม่เต็มที่ย่อมส่งผลต่อองค์กรในภาพรวมทำให้ประสบปัญหาในการปฏิบัติงานมีความไม่สมบูรณ์เกิดขึ้นในระบบ จึงต้องหาทางแก้ปัญหาที่พบเพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินการได้อย่างสมบูรณ์มากที่สุด

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (2546) ได้อธิบายว่า “สุขภาพ” ต้องให้ความหมายกว้างขวางขึ้นจนสามารถทะลุกรอบการมองสุขภาพแบบเดิมที่นิยามว่าการไม่เป็นโรค และมองปัญหาสุขภาพ คือ เชื้อโรคที่สามารถกำจัดได้ด้วยวัคซีนและยาเท่านั้น นิยามของสุขภาพแนวใหม่จึงมองสุขภาพคือ สภาวะที่ครอบคลุมและบูรณาการทั้งกลยุทธ์ของ

กาย ใจ สังคมและปัญญา เข้าเป็นวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงและสัมพันธ์กันในตัวมนุษย์และสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งทางกายภาพและสังคม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2548) กล่าวถึงสุขภาวะในมุมมองใหม่หมายถึงภาวะแห่งความสุขอันสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และทางปัญญา ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารโรงเรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม พบว่าลักษณะการดำเนินการโรงเรียนสุขภาวะอยู่ในลักษณะการทำงานประจำไม่แยกออกมาต่างหาก สอดคล้องกับแนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพราะเป็นการพัฒนางานประจำโดยอาศัยกระบวนการวิจัยซึ่งเป็นการทำงานที่มีระบบ น่าเชื่อถือ ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะบริหารและจัดการสถานศึกษา เพื่อการพัฒนาบุคลากรให้เป็นครูมืออาชีพ พัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และการนำเอาครอบครัวชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียนสุขภาวะให้บรรลุผลสำเร็จมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาซึ่งมีขั้นตอนการสร้างกลยุทธ์จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จากนั้นใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของเคมมิสและแม็คแท็กการ์ด (Kemmis & McTaggart, 1988) ซึ่งประกอบด้วยการทำงาน 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Act) การสังเกตผล (Observe) และการสะท้อนผล (Reflect) หรือที่เรียกว่า วงจร PAOR ในการดำเนินการ ซึ่งเป็นสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีหรือปรากฏมาก่อนโดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบริหารงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ ทั้งในด้านการวางแผน การจัดการศึกษาและการบริหารงาน เพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้โรงเรียนได้มีการดำเนินการจัดการเรียนการสอนและการบริหารงานในทุกด้านให้ประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพสูงสุด

กัมพล เจริญรักษ์ (2559) กล่าวว่า “โรงเรียนสุขภาวะ” เป็นโจทย์สำคัญของการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนเนื่องจากทิศทางที่ผ่านมาเรามุ่งพัฒนาโรงเรียนให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการ มุ่งสร้างเด็กเก่งที่มีความสามารถในการแข่งขันและมุ่งสู่ระบบการศึกษาที่เอาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นตัววัดคุณภาพโรงเรียนและคุณภาพครู จนมองข้ามเจตจำนงทางการศึกษาที่เราต้องการ “พลเมืองที่มีความสุขทั้งมิติของกาย ใจ สังคมและปัญญา มีวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันในตัวมนุษย์ สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งกายภาพและสังคมมีความสามารถเชิงการแข่งขันในเวทีโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี” ซึ่งจะเป็นการศึกษาที่สามารถรับมือความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ได้ โดยเฉพาะการพัฒนาโรงเรียนสุขภาวะระดับโรงเรียน โรงเรียนบ้านทุ่งยาวคำปาย ตั้งอยู่ในตำบลละลาย อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ อยู่ติดกับชายแดนไทยกัมพูชา สภาพความเป็นอยู่ของนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนมีฐานะยากจน มีอาชีพทางเกษตรกรรมและรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ นักเรียนมีภาวะทุพโภชนาการ ผู้ปกครองขาด

ความตระหนักด้านการศึกษา ส่วนใหญ่ทั้งบุตรหลานให้อยู่กับตา ยาย ส่วนพ่อแม่ก็ไปทำงานต่างจังหวัด นอกจากนี้แล้วหมู่บ้านทุ่งยาวและหมู่บ้านคำโปรย ใช้ภาษาถิ่น (ภาษาเขมร) คิดเป็นร้อยละ 95 จึงมีปัญหาสำคัญในการสื่อสารภาษาไทย ครูใช้วิธีการสอนแบบเก่าๆ ตามหนังสือ ไม่คิดออกแบบกระบวนการเรียนรู้ใหม่ ๆ โรงเรียนมีสภาพเสื่อมโทรม อาคารเรียนบางหลังน้ำท่วมในฤดูฝน แหล่งเรียนรู้ต่างๆ มีน้อย ทำให้โรงเรียนไม่สามารถส่งเสริมหรือพัฒนาคุณภาพของนักเรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ จากสภาพบริบทของโรงเรียนบ้านทุ่งยาวคำโปรย แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนสุขภาวะ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนดำเนินการพัฒนารูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุขภาวะ เพราะจะทำให้โรงเรียนสามารถบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนให้เกิดสุขภาวะที่ครอบคลุมและบูรณาการทั้งกลยุทธ์ของกาย ใจ สังคม และปัญญาของผู้เรียนเข้าเป็นวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงและสัมพันธ์กันในตัวมนุษย์และสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งทางกายภาพและสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุขภาวะ
2. เพื่อปฏิบัติการและศึกษาผลปฏิบัติการใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุขภาวะตามวงจรของเคมีสและแม่คัทการท
3. เพื่อประเมินผลการดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุขภาวะ

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบสรุปได้ คือ 1. วิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ 3. กำหนดกรอบแนวคิด/ร่างรูปแบบ 4. การพัฒนารูปแบบ/การสร้างรูปแบบ 5. การตรวจสอบและประเมินรูปแบบ 6. ทดลองรูปแบบ และ 7. ปรับปรุงรูปแบบและนำเสนอรูปแบบ และสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบเพื่อนำไปใช้กับรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุขภาวะ ประกอบด้วย

(1) หลักการและเหตุผล (2) วัตถุประสงค์ (3) รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุภาพะ (4) วิธีดำเนินการตามรูปแบบการบริหารโรงเรียนสุภาพะ (5) ผลที่คาดว่าจะได้รับ นอกจากนี้ได้สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนสุภาพะมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ (1) นักเรียนมีสุภาพะ (2) โรงเรียนมีสุภาพะ (3) สภาพแวดล้อมมีสุภาพะ (4) ครอบครัวมีสุภาพะ และ (5) ชุมชนมีสุภาพะ (กัมพล เจริญรักษ์, 2560) และมิติผลลัพธ์ของโรงเรียนสุภาพะซึ่งจะเป็นผลลัพธ์สุดท้ายที่จะเกิดขึ้นที่ตัวนักเรียนของรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุภาพะประกอบด้วย (1) สุภาพะทางร่างกาย (2) สุภาพะทางใจ (3) สุภาพะทางสังคม และ (4) สุภาพะทางปัญญา สอดคล้องกับกรอบการพัฒนาสุภาพะในโรงเรียนของมูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา (2560) โดยผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ของ Kemmis & McTaggart (1988) ในการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุภาพะ ซึ่งวิธีการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การทำงานที่เป็นการสะท้อนผลการปฏิบัติงานของตนเองที่เป็นวงจรแบบขดลวด (Spiral of Self-Reflecting) โดยเริ่มต้นที่ขั้นตอนการวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Act) การสังเกตผล (Observe) และการสะท้อนผล (Reflect) เป็นการวิจัยที่จำเป็นต้องอาศัยผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการสะท้อนกลับเกี่ยวกับการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตั้งแต่ปีการศึกษา 2559-2561 ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ตามลำดับดังนี้

ระยะที่ 1 การสร้างรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุภาพะ ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขั้นที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุภาพะ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษา 13 คน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและกรรมการที่ปรึกษา 12 คน ตัวแทนผู้ปกครอง 12 คน และตัวแทนนักเรียน 12 คน (ป.3-6) รวมทั้งหมด 49 คน ขั้นที่ 3 การวิพากษ์รูปแบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ 6 คน และขั้นที่ 4 การประเมินรูปแบบ โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 25 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่

แบบประเมินรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุภาพะ
วิธีการเก็บข้อมูลประเภทเอกสารโดยใช้การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) ข้อมูล
เชิงคุณภาพ คือ การสร้างรูปแบบใช้วิธีเก็บข้อมูลจากการระดมสมองจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
การวิพากษ์รูปแบบเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการบันทึกเทปและจดบันทึกการสนทนา การประเมิน
รูปแบบใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และ
สร้างข้อสรุปจากข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS สถิติที่ใช้ใน
การวิจัยได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 การนำรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็น
โรงเรียนสุภาพะไปใช้ตามวงจรปฏิบัติการของเคมมิสและแม็คทักการ์ท 2 วงจร ได้แก่ วงจรที่ 1 ปี
การศึกษา 2559-2560 การดำเนินการมี 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การ
สังเกตผล และการสะท้อนผล และวงจรที่ 2 ปีการศึกษา 2561 ได้ดำเนินการพัฒนาตามกลยุทธ์
การพัฒนา 4 กลยุทธ์ โดยนำผลการประเมินในวงจรที่ 1 มาปรับปรุงในส่วนของการละเอียด
โครงการและกิจกรรม ส่วนขั้นตอนการดำเนินงานยังคงใช้วงจรปฏิบัติการตามแนวคิดของเคมมิส
และแม็คทักการ์ท 4 ขั้นตอนเหมือนเดิม

เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1. รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม 2. แบบประเมิน
โครงการ และ 3. แบบรายงานโครงการ วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลการแจก
แจงข้อค้นพบที่สำคัญเชิงอธิบายความ ซึ่งจะนำไปสู่การสรุป เป็นผลงานวิจัย และแสดงให้เห็น
แนวทางหรือรูปแบบการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ ด้วยการบันทึกเพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุง
ของแต่ละวงจร PAOR ในการปฏิบัติในรอบถัดไป การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบประเมิน
โครงการเมื่อดำเนินการแต่ละโครงการเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว การวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ข้อมูล
เชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสร้างข้อสรุปจากข้อมูล และ
การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ร้อยละ
ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 3 การประเมินผลการดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม
เพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุภาพะ คือ 1. การประเมินการมีส่วนร่วมในการพัฒนา
โรงเรียนสุภาพะ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 123 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง
กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างและใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบประเมิน
การมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนสุภาพะ 2. การประเมินผลการดำเนินงานโรงเรียน

สุขภาวะ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษา 12 คน ตัวแทนกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 5 คน ตัวแทนผู้ปกครอง 8 คน รวมทั้งสิ้น 25 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินผลการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะ

วิธีการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองสำหรับแบบประเมินของครูและบุคลากรทางการศึกษาและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้ปกครองนักเรียนผู้วิจัยได้มอบให้ครูประจำชั้นเป็นผู้เก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลของแบบประเมินการมีส่วนร่วมโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS การเก็บข้อมูลของแบบประเมินผลการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะผู้วิจัยมีการจัดประชุมคณะครู ตัวแทนกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนเพื่อระดมสมองเพื่อหาฉันทามติของที่ประชุมตามแบบประเมิน และสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุขภาวะ ประกอบด้วยกลยุทธ์การพัฒนา 4 กลยุทธ์ คือ (1) กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพครู (2) กลยุทธ์การสร้างศรัทธา (3) กลยุทธ์การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และ (4) กลยุทธ์ความเป็นหุ้นส่วน และผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุขภาวะรายด้านโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คะแนนประเมินและแปลความหมายของการประเมินรูปแบบการพัฒนาโรงเรียน แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุขภาวะรายด้าน

ที่	รายการที่ประเมิน	คะแนน (n=25)		ระดับ
		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1	ด้านความเป็นประโยชน์	4.52	0.35	มากที่สุด
2	ด้านความเป็นไปได้	4.71	0.21	มากที่สุด
3	ด้านความเหมาะสม	4.50	0.53	มาก
4	ด้านความถูกต้องครอบคลุม	4.64	0.33	มากที่สุด
เฉลี่ยโดยรวม		4.59	0.23	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนประเมินรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุภาพะ รายด้านโดยรวมของครูและบุคลากรทางการศึกษากิจกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและกรรมการที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.23) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน เมื่อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.21) รองลงมาคือด้านความถูกต้องครอบคลุม ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.33) และด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.35) ตามลำดับ และอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.53)

2. ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุภาพะ โดยการปฏิบัติการใช้กลยุทธ์ตามวงจรของเคมมิสและแม็คทักการ์ทประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การสังเกตผล และการสะท้อนผล โดยมีผลดังนี้ 1. ผลการดำเนินการวงจรที่ 1 พบว่า ขั้นการวางแผน มุ่งเน้นการประชุมชี้แจงให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทราบถึงรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม โดยจัดทำเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนา 4 กลยุทธ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ได้แต่งตั้งกรรมการดำเนินการและมอบหมายงานผู้รับผิดชอบการดำเนินการตามโครงการ 14 โครงการ เขียนโครงการตามกลยุทธ์การพัฒนาและนำโครงการทั้ง 14 โครงการเข้าที่ประชุมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอีกครั้ง เพื่อพิจารณาจัดสรรงบประมาณแต่ละโครงการที่เหมาะสม ขั้นการปฏิบัติตามแผน เป็นการดำเนินการตามกรอบระยะเวลาการดำเนินโครงการที่กำหนด คือตั้งแต่ปีการศึกษา 2559 ถึง ปีการศึกษา 2560 ขึ้นสังเกตผล เป็นการรวบรวมผลการดำเนินงาน เก็บข้อมูลเมื่อดำเนินการเสร็จสิ้นโครงการเพื่อประเมินผลการดำเนินการตามโครงการด้วยการประเมินโครงการ และขั้นการสะท้อนผลได้จัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประมวลผลการดำเนินการตามโครงการให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขในวงจรที่ 2 ต่อไป 2. ผลการดำเนินการวงจรที่ 2 พบว่า ขั้นการวางแผนได้ประชุมเตรียมการเพื่อปรับกลยุทธ์ของรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม โดยให้ผู้เกี่ยวข้องได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แล้วให้ผู้รับผิดชอบโครงการปรับกิจกรรมของโครงการตามมติที่ประชุม ขั้นปฏิบัติตามแผน ดำเนินงานตามโครงการและนิเทศติดตามในวงจรที่ 2 มีการปรับปรุงกระบวนการเล็กน้อยเกี่ยวกับการนิเทศ โดยที่ผู้ร่วมโครงการมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น จึงกำหนดเป็นการนิเทศแบบมีส่วนร่วม ทุกคนจะเป็นผู้นิเทศ โดยทำการนิเทศโครงการที่ตนเองไม่ได้รับผิดชอบ ซึ่งกระบวนการนี้มุ่งเน้นการพัฒนาไม่ใช่อำนาจจับผิด ขั้นการสังเกตผลเป็นการ

รวบรวบผลการดำเนินงานเพื่อประเมินผลการดำเนินการตามโครงการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โดยใช้แบบประเมินโครงการที่สร้างไว้ในวงจรที่ 1 และขั้นตอนการสะท้อนผล โดยทำการประชุมผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นการชี้แจงผลการดำเนินงานในวงจรที่ 2 พบว่า ประสบผลสำเร็จในภาพรวมเป็นที่น่าพอใจทุกฝ่าย อย่างไรก็ตามคณะผู้ร่วมประชุมมีมติให้ทางโรงเรียนดำเนินการต่อไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนสุภาพะ และขยายผลต่อโรงเรียนอื่น ๆ ที่สนใจต่อไป และ 3) ผลการดำเนินการตามกลยุทธ์ของรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุภาพะ จำนวน 14 โครงการพบว่า ผลการดำเนินโครงการในวงจรที่ 1 ทั้ง 14 โครงการ มีค่าเฉลี่ยผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมากในทุกโครงการ และในวงจรที่ 2 มีค่าเฉลี่ยผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมากและมากที่สุด และมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นและมากกว่าวงจรที่ 1 ทุกโครงการ

3. ผลการประเมินการดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุภาพะ พบว่า 1. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนสุภาพะใน 4 ด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของครูและบุคลากรทางการศึกษากิจกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ปกครองนักเรียน ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุภาพะ มีค่าเฉลี่ยแต่ละด้านที่เพิ่มขึ้นทุกด้าน แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยในการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาโรงเรียนสุภาพะ โดยรวมทั้ง 4 ด้าน ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุภาพะ

รายการ	คะแนนความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (n=123)						เพิ่ม/ลด
	ก่อน			หลัง			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	
1. ด้านการบริหารวิชาการ	4.06	0.48	มาก	4.73	0.17	มากที่สุด	0.67
2. ด้านการบริหารงบประมาณ	4.11	0.63	มาก	4.58	0.46	มากที่สุด	0.47
3. ด้านการบริหารงานบุคคล	4.28	0.50	มาก	4.57	0.38	มากที่สุด	0.34
4. ด้านการบริหารทั่วไป	4.48	0.46	มาก	4.57	0.37	มากที่สุด	0.09

เฉลี่ยโดยรวม	4.23	0.46	มาก	4.61	0.24	มากที่สุด	0.38
--------------	------	------	-----	------	------	-----------	------

จากตารางที่ 2 พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนบ้านทุ่งยาวคำไปรย ในด้านต่าง ๆ 4 ด้าน ก่อนการใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียน สุขภาวะเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.46) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน และหลังการใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียน สุขภาวะเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.24) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยหลังการใช้รูปแบบการบริหารโรงเรียน สุขภาวะมีค่าเฉลี่ยโดยรวมเพิ่มขึ้น 0.38 เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียน สุขภาวะของการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรายด้าน สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยแต่ละด้านที่เพิ่มขึ้นจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดคือ ด้านการบริหารวิชาการเพิ่มขึ้น 0.67 ด้านการบริหารงบประมาณเพิ่มขึ้น 0.47 ด้านการบริหารงานบุคคลเพิ่มขึ้น 0.34 และด้านการบริหารทั่วไปเพิ่มขึ้น 0.09 ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานของโรงเรียน สุขภาวะด้านนักเรียนมีสุขภาวะพบว่า ปีการศึกษา 2561 นักเรียนมีสุขภาวะ 7 ตัวบ่งชี้เพิ่มขึ้นกว่าปีการศึกษา 2560 ทุกตัวบ่งชี้ และผลการดำเนินงานของโรงเรียน สุขภาวะ 4 ด้าน 25 ตัวบ่งชี้ พบว่าระดับคะแนนเฉลี่ยโดยรวมของตัวบ่งชี้การดำเนินงานโรงเรียน สุขภาวะในปีการศึกษา 2561 สูงกว่าระดับคะแนนเฉลี่ยโดยรวมของ การดำเนินงานโรงเรียน สุขภาวะในปีการศึกษา 2560

อภิปรายผล

1. จากผลการวิจัยพบว่า การสร้างรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียน สุขภาวะ ประกอบด้วยกลยุทธ์ในการพัฒนา 4 กลยุทธ์ คือ (1) กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพครู (2) กลยุทธ์การสร้างศรัทธา (3) กลยุทธ์การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และ (4) กลยุทธ์ความเป็นหุ้นส่วน สอดคล้องกับงานวิจัยของจันทิมา ชูวานนท์ (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนากลยุทธ์การบริหารคณะวิชาภาษาต่างประเทศสำหรับมหาวิทยาลัย จัดตั้งใหม่ ได้มีการศึกษามหาวิทยาลัยชั้นนำในต่างประเทศทั้ง 5 แห่ง พบว่าทุกแห่งมีแผนกลยุทธ์ที่กำหนดเป้าหมายตนเองในฐานะองค์การการศึกษาชั้นนำของโลก บริหารจัดการทรัพยากรทางกายภาพ เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสร้างผลลัพธ์ที่มีคุณภาพมีความเป็นสากล

ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบโดยการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ เอกสารแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมอย่างไม่เป็นทางการเพื่อยืนยันข้อมูลด้านสภาพปัจจุบันและปัญหาการพัฒนาโรงเรียนสุขภาวะและการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านทุ่งยาวคำโปรย ซึ่งการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนสุขภาวะด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเพื่อให้ได้ข้อมูลสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการที่แท้จริงในการนำไปใช้พัฒนารูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุขภาวะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโรงเรียน แล้วนำรูปแบบที่ได้มาวิพากษ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ด้วยการศึกษาเชิงคุณภาพ คือ การวิพากษ์รูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ 6 คน ผลจากการวิพากษ์ผู้ทรงคุณวุฒิได้แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะต่างๆ เป็นประโยชน์อย่างมากต่อการสร้างรูปแบบ สอดคล้องกับแนวคิดของพลสุข หิงคานนท์ (2540) ที่กล่าวว่าผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมินโดยให้ความเชื่อถือกับผู้ทรงคุณวุฒินั้นเที่ยงธรรมและมีดุลยพินิจที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่างๆ นั้นจะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒิเองและเป็นรูปแบบที่ยอมให้เกิดความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิตามอัธยาศัยและความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่พิจารณาการบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ การเก็บรวบรวม การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bardo and Hartman (1982) ที่กล่าวว่ารูปแบบที่ดีควรอธิบายสภาพหรือแนวทางกว้างๆ แต่จะไม่ระบุรายละเอียดมากเกินไปและสอดคล้องกับกัมพล เจริญรักษ์ (2560) กล่าวไว้ว่ารูปแบบเป็นสิ่งที่แสดงโครงสร้างหรือตัวแปรหรือองค์ประกอบของสิ่งที่ศึกษา หรืออธิบายคุณลักษณะสำคัญของปรากฏการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น เพื่อให้เข้าใจง่ายมองเห็นเป็นรูปธรรม ไม่มีองค์ประกอบตายตัวหรือให้รายละเอียดทุกแง่มุม โดยผ่านกระบวนการทดสอบอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดความแม่นยำและเชื่อถือได้ นอกจากนี้แล้วก่อนนำรูปแบบฯ ไปใช้จริงในระยะที่ 2 ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบด้วยการศึกษาเชิงปริมาณ โดยการประเมินรูปแบบจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องผลการประเมินรูปแบบ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่ารูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุขภาวะมีความเป็นไปได้ มีความเหมาะสมมีความถูกต้องครอบคลุมและมีความเป็นประโยชน์ ซึ่งจุดมุ่งหมายสำคัญของการประเมินรูปแบบนั้นเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบเชิงทฤษฎีกับการปฏิบัติงานจริง (Keeves, 1988)

2. การดำเนินการตามแนวคิดของ เคมมิสและแม็คแท็กการท์ (Kemmis and McTaggart, 1988) 4 กลยุทธ์การพัฒนาของรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุภาพะ จำนวน 14 โครงการ พบว่า ผลการดำเนินโครงการในวงจรที่ 1 ทั้ง 14 โครงการ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกโครงการ และในวงจรที่ 2 มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากและมากที่สุด และมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นมากกว่าวงจรที่ 1 ทุกโครงการ ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยใช้กระบวนการการพัฒนาโรงเรียนสุภาพะ ซึ่งเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ โดยอาศัยหน้าที่หลักทางการบริหาร 4 ประการ คือ การวางแผน การมอบความรับผิดชอบ การสร้างแรงจูงใจและการกำกับติดตาม นอกจากนี้การให้ความสำคัญต่อสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อองค์การ ทำให้ผู้บริหารต้องปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารที่ช่วยให้องค์การประสบผลสำเร็จทางการบริหาร (ภารดี อนันต์นาวิ, 2551) นอกจากนี้การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวความคิดการมีส่วนร่วมและการวิจัยเชิงปฏิบัติการเข้ามามีใช้ในการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการพัฒนาโรงเรียนสุภาพะ เพื่อบรรลุผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุภาพะ เนื่องจากคนเป็นส่วนหนึ่งของระบบองค์การ องค์การเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม ทำให้ผลการดำเนินการวงจรที่ 1 พบว่า ขั้นตอนการวางแผน มุ่งเน้นการประชุมชี้แจงให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทราบถึงรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุภาพะ โดยจัดทำเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนา 4 กลยุทธ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น แต่งตั้งกรรมการดำเนินการและมอบหมายงานผู้รับผิดชอบการดำเนินการตามโครงการ 14 โครงการเขียนโครงการตามกลยุทธ์ และนำโครงการทั้ง 14 โครงการเข้าที่ประชุมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอีกครั้ง เพื่อพิจารณาจัดสรรงบประมาณแต่ละโครงการที่เหมาะสม ขั้นการปฏิบัติตามแผน เป็นการดำเนินการตามกรอบระยะเวลาการดำเนินโครงการที่กำหนด คือ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2559 ถึงปีการศึกษา 2560 ขึ้นสังเกตผล เป็นการรวบรวมผลการดำเนินงาน เก็บข้อมูลเมื่อดำเนินการเสร็จสิ้นโครงการเพื่อประเมินผลการดำเนินการตามโครงการด้วยการประเมินโครงการ และขั้นการสะท้อนผล ได้จัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประมวลผลการดำเนินการตามโครงการ ให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข ในวงจรที่ 2 ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ไอส์เนอร์ (Eisner, 1976) ที่กล่าวว่า การทดสอบรูปแบบโดยการทดลองใช้รูปแบบนี้ผู้วิจัยจะต้องนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมายมีการดำเนินการตามกิจกรรมอย่างครบถ้วนผู้วิจัย

จะนำข้อค้นพบที่ได้จากการประเมินไปปรับปรุงรูปแบบต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดของสมาน อัสวภูมิ (2549) กล่าวว่า การนำรูปแบบไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง จะมีการใช้กรอบขึ้นอยู่กับโครงการวิจัยและทำการรายงานผลการทดลองใช้ เมื่อผู้วิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ปรับปรุงรูปแบบแล้วได้นำไปใช้ในวงจรที่ 2 ปีการศึกษา 2561 ตามแนวคิดของเคมมิสและแม็คทักการ์ท 4 ขั้นตอน ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีความมุ่งหมายที่จะปรับปรุงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานประจำให้ดีขึ้น โดยนำงานที่ปฏิบัติอยู่มาวิเคราะห์หาสาระสำคัญของสาเหตุที่เป็นปัญหา อันเป็นเหตุให้งานที่ปฏิบัตินั้นไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร จากนั้นจะใช้แนวคิดทางทฤษฎีและประสบการณ์ที่ผ่านมาเสาะหาข้อมูลและวิธีการที่คาดว่าจะแก้ปัญหาได้ แล้วนำวิธีการดังกล่าวไปทดลองใช้กับกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับปัญหา สอดคล้องกับแนวคิดของประวิต เอรารวรรณ์ (2545) กล่าวว่า ผู้ปฏิบัติงานคือนักวิจัย ซึ่งอยู่ในองค์กรหรือชุมชนที่เผชิญสภาพการณ์ปฏิบัติที่เป็นปัญหาหรือข้อสงสัยที่คลุมเครือไม่กระจ่าง เป้าหมาย คือ เพื่อแก้ปัญหาและเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานแบบมีอาชีพ หัวใจสำคัญที่แฝงอยู่ในกระบวนการของการวิจัยปฏิบัติการคือ การมีส่วนร่วม และความร่วมมือกัน และจุดเด่นของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ ผู้ปฏิบัติงานในฐานะนักวิจัยเมื่อได้ทำวิจัยแล้ว ผลวิจัยจะตอบสนองความต้องการของตนเอง ทำให้อยากศึกษาค้นคว้าและปรับปรุงพัฒนางานต่อไป

3. จากการศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนสุภาพะในด้านต่าง ๆ 4 ด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของครูและบุคลากรทางการศึกษา กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบมีค่าเฉลี่ยแต่ละด้านที่เพิ่มขึ้นทุกด้าน ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนบ้านทุ่งยาวคำโปรยได้ดำเนินการสร้างรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุภาพะ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการวิจัยนี้เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการสร้างรูปแบบ โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโรงเรียน ประกอบด้วย ครูและบุคลากรทางการศึกษา กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและกรรมการที่ปรึกษา ตัวแทนผู้ปกครอง และตัวแทนนักเรียน รวมทั้งหมด 49 คน ขั้นการประเมินรูปแบบโดยครูและบุคลากรทาง การศึกษา กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กรรมการที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ 25 คน เมื่อสร้างรูปแบบเสร็จแล้วผู้วิจัยนำรูปแบบไปทดลองใช้ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามการวงจรของเคมมิสและแม็คทักการ์ท ประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การสังเกตผล และการสะท้อนผล จำนวนสองวงจร ระยะเวลา 3 ปีการศึกษา โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ตั้งแต่การประชุมชี้แจงทำความเข้าใจ การดำเนินการตามกลยุทธ์ มีการนิเทศแบบมีส่วนร่วม และการประเมินผลโครงการโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จึงทำให้การ

ดำเนินการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนในด้านต่าง ๆ 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณการบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ซึ่งมีค่าเฉลี่ยแต่ละด้านที่เพิ่มขึ้นทุกด้าน เช่นเดียวกับแนวคิดของ Cramer (1998) และทองพิง ทานประสิทธิ์ (2552) ได้กล่าวว่า ความร่วมมือประกอบด้วย การออกแบบและการจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมาย เพื่อนำมาทำแผนปฏิบัติการตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งมีการประเมินศักยภาพผลการปฏิบัติงาน เพื่อนำผลมาใช้ในการปรับปรุงงาน สมาชิกทุกคนต้องมีจิตสำนึกด้านความรับผิดชอบต่อที่จะแสวงหาวิธีการเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานของตน และแสวงหาวิธีการที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ในการทำงานของตน โดยเฉพาะบทบาทของกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานถือว่าเป็นองค์คณะบุคคลที่สำคัญมากสำหรับโรงเรียน ถ้าโรงเรียนให้ความสำคัญและให้ความจริงใจกับกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยใช้การมีส่วนร่วมในการคิดการวางแผนและเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาโรงเรียน โรงเรียนนั้น ๆ จะสามารถพัฒนาไปได้อย่างดีและเกิดความยั่งยืน ตลอดจนบทบาทของผู้ปกครองนักเรียน นอกจากนี้การประชุมผู้ปกครองนักเรียนเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจว่าโรงเรียนจะดำเนินการพัฒนาเป็นโรงเรียนสุขภาวะอย่างไร ซึ่งผู้ปกครองนักเรียนถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโรงเรียนเป็นบุคคลสำคัญอีกกลุ่มหนึ่งที่โรงเรียนต้องชี้แจงทำความเข้าใจและพัฒนาสร้างความตระหนัก เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียน (มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา, 2560) การดำเนินงานของโรงเรียนสุขภาวะด้านนักเรียนมีสุขภาวะ พบว่า ปีการศึกษา 2561 นักเรียนมีสุขภาวะเพิ่มขึ้นกว่าปีการศึกษา 2560 ทุกตัวบ่งชี้ และผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานของโรงเรียนสุขภาวะ 4 ด้าน พบว่า ระดับคะแนนเฉลี่ยโดยรวมของการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะในปีการศึกษา 2561 สูงกว่าระดับคะแนนเฉลี่ยโดยรวมของการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะในปีการศึกษา 2560 ทั้งนี้เนื่องมาจากการดำเนินการรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุขภาวะอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่องและใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยวิธีเชิงปริมาณและวิธีเชิงคุณภาพ ซึ่งมีการออกแบบวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่งและหลายวิธีการ ทำให้ผลการดำเนินงานของโรงเรียนสุขภาวะเพิ่มขึ้นทุกองค์ประกอบ สอดคล้องกับแนวคิดของยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (2537) กล่าวว่าจุดมุ่งหมายสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือมีความมุ่งหมายที่จะปรับปรุงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานประจำให้ดีขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า 1. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุภาพะ ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ คือ (1) กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพครู (2) กลยุทธ์การสร้างศรัทธา (3) กลยุทธ์การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (4) กลยุทธ์ความเป็นหุ้นส่วน 2. ผลการดำเนินการตามกลยุทธ์การพัฒนาของรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุภาพะ จำนวน 14 โครงการ พบว่าการดำเนินโครงการจริงที่ 1 ทั้ง 14 โครงการมีค่าเฉลี่ยผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมากในทุกโครงการ และวงจรที่ 2 มีค่าเฉลี่ยผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมากและมากที่สุด และมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นมากกว่าวงจรที่ 1 ทุกโครงการ 3. ผลการเปรียบเทียบการประเมินการดำเนินงานของโรงเรียนสุภาพะ พบว่า (1) การดำเนินงานของโรงเรียนสุภาพะด้านนักเรียนมีสุขภาวะ พบว่าปีการศึกษา 2561 นักเรียนมีสุขภาวะเพิ่มขึ้นกว่าปีการศึกษา 2560 ทุกตัวบ่งชี้ (2) ผลการดำเนินงานของโรงเรียนสุภาพะ 4 ด้าน พบว่า คะแนนเฉลี่ยโดยรวมของตัวบ่งชี้การดำเนินงานโรงเรียนสุภาพะในปีการศึกษา 2561 สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของการดำเนินงานโรงเรียนสุภาพะในปีการศึกษา 2560 ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ประกอบด้วย 1.1 รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุภาพะที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถเป็นนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาแนวใหม่ที่สามารถพัฒนาครู พัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ กลยุทธ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา ให้สามารถตอบโจทย์การบริหารจัดการและกระบวนการจัดการเรียนรู้ในยุคศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างดี 1.2 ควรมีการเสริมแรง สร้างขวัญและกำลังใจ เพื่อให้ครูได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ตามศักยภาพทั้งนี้อาจเป็นไปในรูปของการให้มีโอกาสในการศึกษาต่อหรือเข้ารับการศึกษาอบรมตามโอกาสอันควร 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ประกอบด้วย 2.1 ควรมีการวิจัยโดยนำรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุภาพะไปทดลองใช้จริงในโรงเรียนที่มีลักษณะต่างพื้นที่กัน 2.2 ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพจากโรงเรียนสุภาพะ ที่ประสบความสำเร็จโดยใช้ทฤษฎีฐานราก 2.3 ควรมีการศึกษาในบริบทโรงเรียนที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- กัมพล เจริญรักษ์. (2560). รูปแบบการพัฒนาสุขภาวะในโรงเรียนประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ในรายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.
- _____. (2559). โรงเรียนสุขภาวะตอบโจทย์ ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้. วารสารวิชาการ, 19(1), 30-43.
- จันทิมา ชูวานนท์. (2553). การพัฒนากลยุทธ์การบริหารคณะวิชาภาษาต่างประเทศสำหรับมหาวิทยาลัยจัดตั้งใหม่ของรัฐในประเทศไทย. ในรายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสยาม.
- ทองพิง ทานประสิทธิ์. (2552). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนบ้านหัวหนอง อำเภอกุฉิเยว จังหวัดชัยภูมิ. ในรายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ประวิต เอราวรรณ์. (2545). การวิจัยปฏิบัติการ. กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้าวิชาการ.
- พูลสุข หิงคานนท์. (2540). การพัฒนารูปแบบการจัดองค์การของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข. ในรายงานการวิจัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภารดี อนันต์นาวิ. (2551). หลักการแนวคิดทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา. ชลบุรี: มนตรี, มิเกล กาไรซาบาล.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา. (2560). เครื่องมือพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุขภาวะ. มหาสารคาม: สถาบันวิจัยระบบการศึกษา.
- ยาใจ พงษ์บริบูรณ์. (2537). การวิจัยเชิงปฏิบัติการ. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 17, 11-15.
- สมาน อัครภูมิ. (2549). การพัฒนารูปแบบการบริหารการประถมศึกษาระดับจังหวัด. ในรายงานการวิจัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2548). การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อชุมชนเข้มแข็งและเป็นสุขอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2546). นักสร้างเสริมสุขภาพต้องทำงานนอกกรอบของวงการสาธารณสุขแบบเดิม (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 18 ธันวาคม 2558, จาก <http://www.thaihealth.or.th>.

- Bardo, W. John, and J. John. Hartman. (1982). *Urban Sociology: A Systematic Introduction*. U.S.A.: F.E. Peacock Publishers.
- Cramer, S. F. (1998). *Collaboration*. Booton. MA: Allyn & Bacon.
- Eisner, E. (1976). Education Connoisseurship and Criticism: Their Form and Functions in Educational Evaluation. *Journal of Aesthetic Education or Education*, 10, 135-150.
- Hoy, W. K., Tarter, C. J., & Kottkamp, R. B. (1991). *Open schools/Healthy schools*. London: Measuring Organizational Climate, Newbury Park, CA: Sage.
- Keeves, J. P. (1988). *Educational Research, Methodology, and Measurement*. Oxford: Pergamum Press.
- Kemmis, S & McTaggart, R. (1988). *The Action Research Planer* (3rd ed.). Victoria: Deakin University.
- Miles, M. B. (1965). *Change Process in the Public School*. Eugen, Oregon : Center for the Advanced Study of Education Administration.